«هر آن کــس که دنــدان دهــد، نان دهــد»، این

ضرب المشل را عموم به خوبی می شناسند، اما در مورد آب، چنین چیزی نشنیدهایم که مثلا اهر آن کس که دندان دهد، آب هم می دهد». شاید به

بن دلیل باشد که موضوعی مانند آب با این در جه

ز اهمیت، از نظر عموم جدی گرفته نمی شـود. این

نكته را بايد مورد توجه قـرار داد، به همان ميزان كه

اهمیت آب در اذهان عمومی کاهش داشته، مصرف

ب بی رویه و رو به افزایش بوده است. از سویی طی

بالهای گذشته، جمعیت کشور افزایش یافته، اما شوربختانه منابع تأمین آب شرب، متناسب

با این جمعیت، افزایش نیافته بلکه کمتر هم شده

است، همین موضوع کامی موجیت کا بعیش در برخورداری از آبر افراهم می آورد. سدستاری و انتقال آب یکی از بزرگترین عوامل سلیان سال جاری بوده و هزاران سال جمعیتی از آن بهرمند بوداند، بدون اجازه از اهالی منطقه،

شت سد جمع می شود. با چنین اقدامی مردم حوزه بی رود، از حقی که طبیعت در اختیار آنها قرار داده

وب جماعتی دیگر می دهیم، چه کاری از این

اشکال دیگر نیز وجود دارد. سدســازی، یکی از این

نمونههاست که شــاند ۱۰د. صد موجب تبعیض ده است اما مهم تر از آن، النتقال بين حوزهاي ب است که در تمام جوامع بشری از سوی محققان

و دانشــمندان این حــوزه، طرحی مردود شــمرده می شود. متاسفانه در کشور ما همچنان برای چنین

موضوعی، هزینه می دود این طـرح مالیخولیایی است که فرض کنیم، انتقال آب دریای خزر به دشت سمنان امکان پذیر و مشکل گشاست. درحال حاضر

سمنان امدان پدیر و مسس ـــــــ ر ب از بودجه وزارت نیرو برای این موضوع هزینه می شود و نباید تصور این را داشته باشــیم که قرار است این

تبعیض هایی که در زمینه دستر سبی به آب وجود دارد و به موازات آن تبلیغاتی کـه درباره بحران آب

در رسانه ها وجود دارد، این سوال مطرح می شود

که چرا مــردم ما هنوز بحــران آب را در ک نکردهاند و آن را جدی نمی گیرند؟ شاید آوردن مثالی در این

خاطرات نهادی زمانی اتفاق میافتد

که دولتمردان برای اجرای قوانیــن مربوط به یک

حوزه؛ در جایگاه قدر تمندی قــرار ندارند و ضمانت اجرایی بــرای تصمیمــات آنها وجود نــدارد. نمونه

پیش خواهد رفت.

بع آب و

طرح یا طرحهایی نظیر آن، کنار گذاشته شود.

به هر روى با توجــه به وضع موجــود من

بعيض آميز تراست؟

ت، باز میمانند. ما این حــق را از آنها می گیریم

، در زمینــه اختصـاص منابع آبـ

همین موضّوع گاهی موجبات تبعیض در

می کنند. حتی وضع طوری شده که در این مقطع

زماني، روشن تربه حقوق خودمان نگاه مي کنيم و

درباره ریسکهاو پیامدهای این موضوع نیز بحث می شـود. در چنین وضعیتی اسـت که می توان اوضاعرابهترمديريتكنيم. ن اعتقاد وجود دارد که «محیط زیس

زودتر از ماو دستاندر کارانی کـه در زمینه آب فعالند، دست به کار شـد و «محیط زیست» را به امری اجتماعی تبدیل کرد. طوری که امروز همه

درباره محیطز یست حرف مے رزنند. تشکل های

وَلِتِّي، نهادهاي غيردولتَّي همه به موضوع ورود ـد. برنامههایی تر تیب می دهنـــد تا کوه را

ار فاصله داريم وهنوز آب به عنوان يک موضوع

در چنین فضایی است نه به جرات می توان کفت. فعالیتهای صورت گرفتیه در مدیریت آب طی ۳۰سال گذشته هیچ حساب وکتابی ندارد. تعصور من این است کـه کارشناسـان علوم

اجتماعي، انديشمندان وعلماي اين حوزه، بايد در این کار دخالت کنند و میزان آمادگی خود را برای تبدیل این موضوع به گفت و گویی ملی، بسنجند.

ئر ئر همه اختیارات را بــه یک عالم علوم اجتماعی بدهند؛ می تواند مبانی لولیه نظریه ای آبی را در ایران طوری تبیین کنند که تا حدودی رنگ و بوی معاصر داشته باشد اگر این اقدامات انجام شود، تازه

به این مرحله خواهیم رسید که روش ما، ابزارها و ترسیم ایده آلهاچگونه باید باشد.البته باید به این . بوضوع هم اشــــاره کر د که اقداماتی انجام شده و

تلاشهایی هم صورت گرفته است و نباید اوضاع را سیاه یا سفید دید؛ اگر به انصاف بنگریم، در این

ر سالها کارهایی هم انجام شده اما ناکافی است و از بدروزگار وضع فعلی، طوری است که در وضع

حرانی می خواهیم به طبیب رجوع کنیم وقتی که یوگر اوضاع خیلی سخت است و معالجه سخت تر! معتقدم امروز با کم ک عالمان علوم اجتماعی

و با این پیش فرض کــه اراده و خواســتی وجود دارد، بر مبنای ضرورت هایی که اسمش را مزیت

استیصال می گذارم؛این مزیت را پیدا کردیم که برای اولین بار جریان سازی ای در تاریخ کشور

انجام دهیم ک گفتوگوی ملی درباره آب آن هم به صدیق آگاهای

نگاہ

گفتوگویی هیجانی فقط درباره بحران آب.

ه صورت آگاهانه و ّ

چەر پژوهش در این حوزه داشتهایم؟ ا، چه بــوده و چــه اســـتفادهای از این نتاييج آنها، چه بيوده و چيه اس پژوهش هاشده است؟ مسئولان امر هم بايد

ذرەبين

حضوركمرنك نهادهاي مدنى درمعضلات كشاورزي

مىكند واقعما فاجعه أميمز اسمت. اىكاش چنين

و وفوعی در مجلس تصویب نمی شد، آن روز ی که رار بود تکلیف وضع یک سری از چاههای حفر شده

غیرقانونی مشـخص شـود، وکلای مجلس گفتند:

آیا به چاههای غیر مجاز گازوییل یارانهای بدهیم یا

ندهیم؟» این زمان میتوانست برای مجلس بهترین موقعیت باشــد تا چاههای غیرمجاز برچیده شوند.

چون به دلیل نیــود گازوییل پارانــهای، آنها قدرت

رقابت نداشــتند و به ناچّار از دور خارج میشــدند. مالکان هم از فرصت اســتفاده کرده و گفتند: «همه

چاهها، مجاز است چـون قانـون با آنهـا برخورد

۔ واضح اسبت وقتی به یک زمین کشاورزی تحاوز

واضع است وقتی به یک رمین تساورزی میاور شــود، مالک به دادگاه شکایت می کند. اگر همسایه این زمین بهطور غیرقانونی چاه حفر کند و منابع آبی

ورا به خطر انــدازد، باز هم باید به دادگاه شــکایت کند اما قاضی بر چه مبنایی رأی صادر کند؟ بگوید:

«باید در چاهت را ببندی و غرامت بیر دازی»؟ چنین نمى توان گفت زيرا زمانى كەقانون بەدرستى تعريف

خص کنیم که

بايد تكليف كازوييل أنها را هم مش

زمینه، وضع را روشن تر کند. فرض کنید که به بانک بُراجعه می کنید و به صندوقدار بانیک می گویید: طفا از حساب من ۱۰۰ تومان بدهید، وقتی هنوز لطفا از حا در حســاب موجودی دارید، بانک هم یول می.دهد. این برداشت. ها در صورتی که پولی در حساب باقی مانده باشـد، امکان پذیر اسـت اما بـه محض آن که بدون اطلاع مجدداً در خواســـت در یافت یول کنید، یں . بتی صورت نخواہد گرفت و بانک پاسخ منفی به در خواست شـــما خواهد داد. بهر ممندی ما از این ، بيشاز هر چيز به منابع موجود در حسابمان ار تباط دار د.

. در زمینه این مباحث مفاهیمی مانند بهرهمندی (بهرەبردارى)، بهــرەورى و بهرەكشــى وجود دارد. در موضـوع منابع ذخیرهای، تنها حـق داریم از آب بهرهبرداری کنیم.اگر چیزی فراتر از بهره برد شــود، بهره کشــی خواهد بود، یعنــی اتفاقی که در بهرهبرداری از منابع آبی کشور رخ داده است. در سوی دیگر، بزرگترین مشکل ما در بحث آب، تأمین حقوق و قوانین این حوزه است. وقتی مجلس قانونی را مبنی بر حق برداشت از چاههای غیر مجاز تصویب

• سدســـازی و انتقال آب یکی از بزر گترین عوامل تبعیض بر ای استفاده از منابع آبی است، آب سنساری و اصطل آب پیری زیر در بری توفق بیغی بری رستاند از منطع این است.ای که سالیان ان جاری بود میرارد ان الم جمین از ان بهره موزه اوزه آمی رود از حق که طبیعت در اختیار آنها قرار داده است.باز می مانند ما این حق را از آنها می گیریم و به جماعتی دیگر

، میکند.)

• یکی دیگر از نواقص بزرگ در کشــور ما این اســت که نهادهای مدنی ما به اندازهای قدر تم نند که بتوانند در سیاست گذاری ها دخالت کنند، به ویژه دخالت آنها (حتی اگر در شهرها تاً حد ناچیزی وجود داشته باشد) در امور مربوط به کشــّاورزان بسیار ضعیف است. نهادهای مردمی با همین قدرت محدود برای احیای دریاچه ها به خصوص دریاچه ارومیه، کمپینگهای متعددی به راه انداختند، اما درباره دریاچه هامون که صدها برابر وضعیتش اسفناک تر از ارومیه . مىتىيا

• اګر آمارهای این حوزه را بررســی کنیم و مقایســهای در وضع ۱۰ ســال پیش سفرههای زیرزمینی انجام دهیم، به این نتیجه خواهیم رسید که منابع آبی سفره های زیرزمینی به ر زیرانی حاص میشود، بن بیمه از میشور بعد امریکه میشود ویکر رویدی افتا کرده است. یکی از املیا زیری (یکل چینی امریکه خط چاههای غیرمجال است که قرار کسکی اور تکلیزوی ما از خودکا سازه امامه بافیو خمان استفیاد است میشایی ما و خص بیاک کشواری می گودند به مسال که میشود از مشکانی این بانک بهر مند شوند.

و تصویب نمیشـود، بسـیاری از امور بــه هم گره مًیخورد. به نظر می رسد این درخواست از مجلسی که در تمــام امور مردم دخیل اسـت، وجود دارد که شــرايطى به وجود آورد تا همه بــه قوانين حوزه آب احترام بگذار ند. متا... احترام بگذارند. متاسفانه هنوز قانونی از مجلس در زمینــه راهکارهای عملی برای مقابلــه با حفردهای غیرقانونسی و نابودکننده منابع آبی، تعریف نشده

یکی دیگر از نواقص بزرگ در کشـــور ما این است که نهادهای مدنی ما به اندازهای قدر تمند نیســتند که بتوانند در سیاستگذاریها دخالت کنند، بهویژه دخالت آنهاً (حتی اگر در شهرها تا حد ناچیز ی وجود داشته باشد) در امور مربوط به کشاورزان وجود دان. بسیار ضعیف است. نهادهای مردمی با همین قدرت محدود برای احیای دریاچه ها به خصوص دریاچه خصوص درياچه ارومیه، کمپینگ هـای متعددی بــه راه انداختند، اماً درباره درياچه هامون كــه صدها برابر وضعيتش اسفناكتر از اروميه اسـت، هيچ اقدام مثبتي انجام ندادند. بر این نکته تأکید می شود که بحث هامون و ارومیه نیست، فاجعهای کـه اتفاق افتـاده، این ـــت که وضع موجود منجر به نابودی ســـفر دهای ىدە اسّت. اين موضّوع به اين دليل آب زیرزمینی همیت دارد که با توجه به شـرایط جغرافیایی کشورمان، آن چیری می تواند تمدن ایر آن را به مخاطره اندازد و حتی نابرود کند، نبود آب و از میان

رفتن مُنابع زيرزمينی آب خُواهد بود. اگر آمارهای این حوزه را بررسی کنیم و مقایس در وضع ۱۰سال پیش سفرههای زیرزمینی انجام ید کـــه منابع آبی دهیم، به این نتیجه خواهیم رســید کــه منابع ا سـفردهای زیرزمینی به شــدت افت کرده اسـ یکی از اصلی ترین دلایال چنیین امری، حفر چاههای غیرمجاز است که قرار بود کشاورزی ما را خودکفا سازد اما به نابودی آن منتهی شده است. رحالحاضر، بانک کشاورزی می گوید: «به کسانی در عان عاشر، باعا الشوررای می توید به است که چناه غیرمجناز داشنتهاند، نه تستهیلاتی داد بیشود و نه محصولاتشان تحت پوشش بیمه قرار می گیرد و نمی توانند از مزایّای این بانک بهرهم شـــوند.» این اعتقـــاد نز د بســـاری از کار شناســـان وجود دارد که چنین رویهای باید در تمامی حوزهها تخاذ شود تا جلوی بهره کشیی بیرویه از منابع آبی به خصوص در بخش کشاورزی گرفته شود و فرهنگ مصرف آب هم باید به طور کلی در جامعه تغییر کند.

توانمندسازی کارکنان دولت است و سازمانهای

, دمنهاد و همه کسانی که به نوعی از سطوح بالای

کشور تا سطوح محلی در این حوزه فعالیت می کنند

چون باید بپذیریم ما به دانش لازم برای مدیریت آب

ترسیدهایم؛ باید تکبرهای بی مورد را کنار بگذاریم و از دانش بین(المللی و تجربیات جهانی استفاده کنیم.

مُهمترین توانایی که باید در مدیران و کارشناسان و حتی مردم ایجاد کنیم تواتمندی درباره مدیریت

ابحران آب، از موضوعاتی است کمه در چند ۔ ط برخی از رسانہ ۔ سال اخیر، پیوس متخصصان این امر مطرح شده و هنوز هم مطرح متخصصان این امر مطرح شده و هنوز هم مطرح می شـود. در این زمینه سـوالاتی اساسی وجود دارد که باید در پاسـخ به آنها جنبه های مختلفی از موضوعات اجتماعی را در نظر گرفت. این سوال در گام اول مطرح می شود که اساسا ابعاد اجتماعی ر نوهنگی آبچیست؟مسئولیت اجتماعی عالمان علوم اجتماعی برای مواجه بابحران آبچیست؟و فرهنگی آبچی چه راهکارهایی برای این که آب به عرصه جامعه و وضع امن برگردد، وجود دارد؟ تصور این است که ماایرانی ها به دلیل عقب تاریخی مان می توانیم

تمیز کنندیا در برنامه هایی بوینه می تعصف و توار تمیز کنندیا در برنامه هایی، به طبیعت می روند و درخت می کارند.بانگاه به این دو موضوع، خواهیم دید در زمینه مسائل مربوط به آب، با ایده آل ها توصيفات زيادى از اين موضوع داشته باشيم. آب براى مامعناى آبادى و آبادانى، سيل، خشكسالى و میشتدارد.آبدر فرهنگمامعنیغذا،سلامتی و امنیت دارد. آب جابه جایی، جـــدب و حرکت جمعیت را به دنبال دارد اما مســاله این است که اجتماعی در جامعه مطرح نشــده اســت. شاید ا اشکال کار درباره این موضوع، به این دلیل باشد که ظرفیت های لازم را، برای این که بحث آب با همه اگر درباره اهمیت آب از این حیث صح ر برد. سبب خبر رین میک همینه تعیم این موضوع، جایی در تاریخ ایران گم شده و تنهادر صفحات کتبادیبیات واشعار باقی ماند. یکی پس از دیگری دولت ها آمداند و رفتهاند و لهمیت آن، به گفتو گویی ملی بدل شود، نداریم. در چنین فضایی است که به جرأت می توانِ گفت،

«آب» هنوز یک مسأله اجتماعی نشده است گفتوگویملیدرباره آب؛ضرورتجامعهایرانی **کاوہمعصومی** کارشناس کشاور زی

> " کی ای را " رای را در ارم مملکرد خود برای رورس میرد می درمد رفع نیازم معتدر خود برای تأمین مایحناج مردم ورفع نیازهای اساسی آنها برای ایجاد زمینه کار و توسعه شهرها توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، امنیتی و سلامت دادهاند سوال این است، کدام دولت باشهامت آمد و گفتمن نمی توانم؛ وقتی از دولت بحثمی کنیم، منظور فقط نهاد نیست؛ منظور آدمهایی است که و قصمن معی توجیونیی از دونت بحث می تیچ، منظور فقط نهاد نیست، منظور آدهایی است که در کسسوت مدیران برای برنامه ریزی آب هستند تأسف این است که چون در همه امور با هیجان و شتابزدگی پارادایم، پارادایم جابه جامی شویم و به سرعتنظريهعوضمي كنيمهراهبردهاى شتابزده ارایه می دهیم وبه همین دلیل خیلی زود به مشکل برمی خوریم، این نکته را در نظر داشته باشیم که برنی توریب این سطح عموم گفتو گووافکار باید درباره آب در سطح عموم گفتو گووافکار عمومی را بسیج کنیم تا نوعی آمادگی ذهنی در مردم ایجاد شود و همه بدانیم آب اهمیت فراوانی در زندگی بشر دارد امامردماهمیت نمی دهند زیرا بهطور کارشناسی با آنها صحبت نشده است؛ این ، رو رو یکی کی در روستایی نیاز دارد که یک واقعیت است که فرد روستایی نیاز دارد که درباره اهمیت آب بالو صحبت شـود. یک شهری هم نیازمند است که درباره اهمیت برخورداری از آب شرب بالو صحبت کنیم. در جامعه ما، زمانی بحث انرژی هستهای مطرح

مردم شرحداده شد؛ تا همه اهمیت موضوع را در ک کردند. اتخاذ چنین رویه ای بود که این موضوع را در میان مردم شناساند و همین شد که وقتی _استر و نهایی تری مروز به جمع بندی های حد رسیدیم، بسیاری از افراد جامعه، از آن حمایت

«بحران آب»ولزومبرخورداجتماعيباآن

بخش کشاورزی، خودکفایی کشــاورزی، بهویژه در عرصه غلات و گندم که یکی از اهداف دولت در این چندسال اخیر بوده است. بنابراین در یک گفتوگوي همه جانبه که قرار است اين معضل رابررســى كندبايــدهمەاين جنبەھــاز حيث نسبتشــان باپيدايش و گســترش بحــران آب بین سده است ایران در استاه دوران حسسایی ۲۰ ساله قرار داد این ضرورت، اهمیت بر گزاری محافلی برای هماندیشی و گفتو گورا برجست می کند. شناخت مسأله و ابعاد آن و ایجاد اجماع درباره ابعاد مسأله، اولین گام در اتخاذ راهکار بورد بحث و بررســــى قرار گيرد، بنابراين هدف از بن نشســـتـها ايجاد يک گفتوگوى اجتماعى ین نش است. گفتوگوی اجتماعی صرفُنظر از این که محصول نهایی اش چه باشـد، خود به عنوان یک فرآيندمي تواند در شيناخت مسائل و پيدا كردن مناسب برای مدیریت بحران است. لذا هدف از ،" أله اثر كُذا. یے عل های نوینی برای بر خور د با م بر گزاری نشست هایی درباره بحران آب، بررسی عوامل و پیامدهای آن در حوزههای مختلف؛ ایجاد بأشد طبيعي است كه حل بحران آب وبرخي از رسار پیدستان کار و پیدا کردن مشکلات گفتو گو برای مسأله یابی و پیدا کردن مشکلات احتمالی درزمینه مدیریت آب وچگونگی برخورد با آب است. این موضوع (بحران آب) دارای ابعاد مسائل اجتماعی دیگری که داریم نیاز به توسعه نوآوریهای سازمانی، نوآوریهای مفهومی و نوآورى هاى اجتماعىى دارد و اغلب تحت همين رايط اصطرار، نيازها و بُحران هاي شديد اس ـــتەاند بدون بر خور د

که کُشورهای مختلف تواند ابعادی ماننـــد: بعد اجتماعی ، نحـــوه نگرش ما سیاسی بامسائل و صرفا با یک بر خورد کارشناسی نسبت به این پدیــده و ارزشهــای فرهنگی و جهان بینیهـا و دیدگاههایی کــه در این زمینه و همدلانه، بتوانند نوآوری هایی را برای شـ بهتر مسائل وابعاد آن به معناي يافتن راهكا, ها، ل است، نقش نهاد و سازمان دولت برای گیری از بروز بحران و همچنین نسبت آب راهبردهاو رامحل هابرای فائق آمدن بر مس با اقتصاد، توسعه، افزایش صادرات غیرنفتی در نيازهاىخودشان|يجادكنند.

60 محمد امين قانعى راد 11 در احکام و سیاست گذاری بین المللی، چنین بیان شده است ایران در آستانه دوران خشکسالی

مختلفى|ست.

دخيل اسا

آب؛مخاطره يابحران

می کنند و ما چطور می توانیم رفتار کنیم تا نحوم مصرف و الگوی آن را تغییر بدهیـم. مهم تر از همه

چنین بحثیی را می تیوان در برخور دیا چامهای

وقتى كه اين ســـة مخاطره با هم اتفــاق مىافتد بر سر آب های مرزی؛ هر کشوری که مخاطراتش زیاد باشد قدرت چانهزنیاش در شرایط بینالمللی کمتر

خواهد بود. تقریباً میتوان گفت در حال حاضر دولت به جز طُرح و برنامــه، اقدام عملیاتی نــدارد؛ توان و پول هم نــدارد، باید بدانیم چه کنیم که موسســات غيردولتي و سمنها به بحث آب ورود پيدا كنند. یر را کی را بال می کی مومی هم، غیب رنگرش و افزایت آگاهی های عمومی هم، خصصی است که دانش می خواهد که باید مبتنی بر علم و براساس روش های علمی صورت گیرد. لازمه چنین امری، انجام مطالعات اجتماعی در روش های ، مشارکتے است؛ ما باید تقویم روزانه و فصلی، ماهانه

غير مجاز آب ديد. ـر-بـر، بـ دیم. منابع انسـانی ضعیف از دیگر مشـکلات نهادی در حوزه آب اسـت و متأسـفانه حداقل در یک دهه اخیر سازمان های دولتی ما از بدنه کارشناسی قوی برخوردار نبودهاند، این وضع مخاطره نهادی است

يُعنَّى وقَتى شما مى خواهيد در يک شهرستان، دهستان، يا روستا كارى را انجام بدهيمد با افراد

مخاطرات بيرونى هم به سراغ ما مى آيد يعنى مجادله

ادامه از صفحه ۹ به این معنا که بسیاری از مردم شغلشان را در اثر بی آب از دست خواهند داد. نداشــتن شــغل و در آمــد، به نوعــی منجر به منازعاتی در حوزه اقتصاد- سیاســی خواهد شـد. سوءاستفاده کنندگان و کسـانی که می توانند از این فضا بهره ببرند هم به این مجموعــه اضافه خواهند شد و فضای موجود هر لحظه به سوی بحرانی شدن ن . رز ناکار آمد رونه رو هستند. س حودت رسی. موضوع دیگری که باید به آن توجه کرد، مخاطرات

تعارض است. ما نیاز داریم مردم یاد بگیرند چگونه نعارضات را در بحث آب حل کنند؛ تعارض در زمینه سر سی سعه د به به صوبه (ورد و عسی منده. مصرف آب در بخشهای مختلف تهیه کنیم. باید دید کجا، چه کسانی و چگونه با آب برخورد ب بین دو اســتان، دو شهر ســتان یا دو حوزه ایجاد می شود و باید سیســتمی نظاممند داشته باشیم که آنها را مدیریت کنیم.